

МАРТА МИТРОВИЋ*
ТАТЈАНА ВУЛИЋ
Филозофски факултет
Ниш

UDC: 004.738.5(73+470)

Прегледни рад
Примљен: 19.12.2020
Одобрен: 22.01.2021
Страна: 189–204

DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.1r.3.03

УПРАВЉАЊЕ ИНТЕРНЕТОМ – КОМПАРАТИВНА ПЕРСПЕКТИВА: РУСИЈА И СЈЕДИЊЕНЕ АМЕРИЧКЕ ДРЖАВЕ**

Сажетак: Интернет је простор који, насупротив првобитним залагањима, није успео да избегне регулацију. Питање *Да ли се интернет може контролисати?* замењено је питањем *На који начин се управља интернетом?*, јер је могућност контроле одавно потврђена. Насупрот популарном мишљењу да се механизмима контроле, па и оним рестриктивним, користе само ауторитарни режими, и либералне земље имају исте могућности контроле и често их, мада софистицираније, примењују. Циљ овог рада је да се компарацијом управљања интернетом у Русији, као представници ауторитарних режима, и Сједињеним Америчким Државама, као репрезенту либералног система, одговори на истраживачко питање: *Које су разлике у управљању интернетом између ауторитарних и либералних режима?*

Кључне речи: управљање интернетом, Сједињене Америчке Државе, Русија, регулација, слобода на интернету

Увод

За интернет простор се у његовом зачетку сматрало да је непрегледан, монолитни простор, ослобођен од стега држава. На аутономији интернета од ма каквих екстерних регулатора најпре су инсистирали његови творци – инжењери и интернет житељи – првобитни корисници; веровали су да су створили простор који ће бити како физички тако и суштински одвојен од стварног света (Вулић и Митровић 2016). У складу са таквом визијом, за једини начин уређивања односа у том виртуелном простору признат је механизам саморегу-

* marta.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

** Рад је делом проистекао из докторске дисертације „Улога државе и интернет интермедијатора у заштити права интернет корисника“, одбрањеној на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, 2020. године.

лације – правила која би успостављали његови корисници. Веровање у двојне идентитете, од којих други не припада физичком свету, стога не подлеже ни његовим правилима, била је основа таквог приступа. Овај, могло би се рећи, утопистички поглед на интернет није дуго трајао (Goldsmith and Wu 2006; Palfrey 2010). Није прошло много времена док приватне компаније нису увиделе комерцијалну исплативост пословања на интернету. Са све бржим умножавањем приватних актера, од којих су се неки од њих искристалисали као технолошки гиганти – господари онлајн-света, првобитни импулс заснован на доминантној саморегулацији био је све слабији, а учешће држава и наднационалних тела у управљању постајало је све видљивије и интензивније.

Неколико је разлога који су довели до „мешања“ држава у управљање интернетом; један од њих је наведен – комерцијализација интернета која је од овог окружења направила бизнис простор, чије је активности било неопходно регулисати, онлајн као и офлајн. Други разлог јесте све интензивнија појава штетног садржаја, који је постао доступан свима са интернет конекцијом; овде се пре свега мисли на порнографски садржај. Трећи разлог, нимало мање важан од претходних, јесте то што су и саме државе увиделе моћ овог новог медијума, који ће временом остваривати све већи утицај на друштвено-политички живот грађана/интернет корисника.

Данас је већ очигледно да у управљању интернетом учествују приватни актери – компаније које послују на интернету, државе и наднационална тела (Митровић и Обрадовић 2020). Њихова сарадња је нужна. Механизмима саморегулације приватне компаније регулишу своје активности, предочавају права и обавезе корисницима, и себи постављају принципе и стандарде. Регулаторним и корегулаторним активностима државе и наднационална тела постављају законске оквире унутар којих онлајн-активности могу да се одиграју (Митровић 2020).

Јачање улоге државе у управљању интернет простором приметно је како у либералним тако и у ауторитарним државама. Циљ овог рада је да компарацијом управљања интернетом у Русији, као представници ауторитарних режима, и Сједињеним Америчким Државама, као либералном систему, одговори на истраживачко питање: *Које су разлике у управљању интернетом између ауторитарних и либералних режима?*

Како би се одговорило на постављено истраживачко питање у раду се претежно користи истраживање о слободи на интернету организације Фридом хаус (2018) (енгл. *Freedom House*), односно интерпретација њихових резултата. Истраживачи ове невладине организације користећи се истом методологијом, примењује сет идентификатора, као што су: *препреке за приступ интернету, ограничавање садржаја и повреде права корисника*, и анализирају регулаторне оквире различитих земаља, који се односе на уређење онлајн-активности, илуструјући налазе емпиријом¹.

¹ Детаљну методологију и налазе Фридом хауса (2018) видети на <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/rise-digital-authoritarianism> последњи приступ 03. јануар 2021. године.

Управљање интернетом: САД и Русија

При анализи односа САД и Русије према интернет слободама у најопштијем смислу, односно, њихових начина управљања интернетом, полази се од претпоставке да ће однос какав су ове две земље имале према традиционалном медијском систему умногоме утицати и на однос према новом информационо-комуникационом окружењу, на челу са интернетом. Односно, да ће у претежно либералном систему однос према интернету бити либералнији, истовремено да ће се у ауторитарним ражимима етатистички однос према традиционалном медијском систему одразити и на комуникацију на интернету. Међутим, како би се избегла хладноратовска подела на либералне и ауторитарне системе, циљ компарације два одабрана система јесте и указивање на сличности у управљању интернетом, коришћењем сличних механизма контроле и надзора. Управљање интернетом обухвата широк спектар активности, а да би се избегла преопширност истраживачког подухвата *слобода изражавања* и *надзор над електронском комуникацијом*, биће два посматрана идентификатора за одређење начина на који се одабране две државе опходе према интернет слободама, односно начина на који њима управљају.

Сједињене Америчке Државе најчешће се одређују као либерални систем у најопштијем смислу. Када је реч о медијском систему, према класификацији Халина и Манџинија (Hallin and Mancini 2004), Сједињене Америчке Државе одражавају управо либерални модел медијског система. Америка је „очигледно најчистији пример либералног модела. [...] Либералне земље су, по дефиницији, оне у којима је друштвена улога државе релативно ограничена, а улога тржишта и приватног сектора релативно велика”, али, како истичу Халин и Манџини, “улога државе не може да се игнорише” (Hallin and Mancini 2004, 228), премда је она знатно слабија него у другим моделима. Када је реч о управљању интернетом и односу према интернет слободама, може се поћи од претпоставке да ће изразито либерални модел управљања традиционалним информационо-комуникационим системом имати утицај и на онлајн-сферу, те да ће Америка и у односу према интернет комуникацији имати доминатно либерални став.

У складу са либералном усмереношћу, управљање интернетом у САД претежно се одвија кроз саморегулацију – односно приватни сектор има доминантну позицију у креирању политике управљања интернетом у односу на јавни сектор, док влада реагује онда када је то неопходно, на пример, када је потребно регулисати садржај који је општеприхваћен као штетан; међутим, како ће бити приказано даље у раду – држава интервенише и на начин који често доводи и до кршења права интернет корисника. Овакав вид деловања државе највидљивији је у области надзора електронске комуникације.

Либерална природа интернета, карактеристична пре свега за његов зачетак, умногоме је последица његовог настајања на тлу Америке. Могло би се рећи да је: „писање историје интернета, на много начина слично писању историје америчке мреже” (Wagner 2016, 66). Иако ни као амерички производ

није избегао регулацију, интернет суштински тежи ослобађању од сваког вида контролних стега, па се може претпоставити да ће у месту његовог рођења бити најближи остварењу те тежње.

Са друге стране, претпоставља се да ће историјат развоја медијског система у Русији, те однос државе према медијским слободама имати доминантан утицај и на њен однос према комуникацији на интернету и интернет слободама уопште. Какав је медијски систем Русије данас? Да ли је ближи западним моделима и да ли га можемо сврстати у неки од типова које нуде Халин и Манџини (2004)?² Управо овим питањем бавила се Елена Вартанова (Elena Vartanova у Hallin and Mancini 2012) у раду који је део зборника радова који су уредили Халин и Манџини *Поређење медијских система изван Западног света* (енгл. *Comparing media systems beyond the Western world*).

Вартанова сматра да је Русија земља контрадикторности, а да је таквом уређењу допринела њена дуга и исцрпна транзициона историја. Наиме, док деведестих година 20. века није ушла у последњу транзицију ка либерализацији и успостављању западног модела демократије, Русија је у последња два века имала више транзиционих периода: од аграрног друштва у раном 19. веку, ка неуједначеном расту капитализма у другој половини 19. века, те ка краткотрајној вишестраначкој демократији (октобар, 1917. године), и ка социјалистичкој револуцији и успостављању Комунистичке партије, након чега су уследиле године економске рецесије и политичке пропаганде, што је резултирало распадом СССР и на крају до трансформације по моделу западних либералних демократија деведестих година (Vartanova 2012, 119 – 120).

Друштвено-политичка трансформација деведесетих подразумевала је и трансформацију медијског система Русије, који је, следећи модел западних демократија, требало да укине цензуру, ојача медијске слободе, те да иде пут професионализације и приватизације, и ограничи улогу државе. Међутим, Вартанова сматра да је оваква путања трансформације била углавном реторичка, те да је тако замаскирала сложеност постсовјетских друштава која нису била спремна да на адекватан начин прекопирају западни модел, нити да га прилагоде сопственим потребама: „Стога се трансформација постсовјетских медијских система не може објаснити као линеарно и универзално кретање према имагинарном и некритички схваћеном идеалном западном медијском моделу” (Vartanova 2012, 121).

Медијски систем Русије остао је под јаким утицајем државе све до данас: „Традиционални патерналистички карактер односа медија и државе у којем медији још увијек играју улогу невиног и послушног детета остаје средишњи део руског система” (Vartanova 2012, 142). Јакубович и Сукозд (Jakubowicz and Sükösd 2008) сматрају да су постсовјетске земље најближе медитеранском типу Халина и Манџинија и ту им проналазе „место на мапи”. Међутим, Вартанова истиче однос државе и медија као кључну карактеристику којом се руски

² Поред либералног система, Халин и Манџини наводе још два: демократско-корпоративни, карактеристичан за земље средње и западне Европе, и медитерански систем, који препознају код земаља око Медитерана (Hallin and Mancini 2004).

медијски систем разликује од медитеранског, односно поларизованог система: „Руски медији разликују се од њега у једној кључној димензији, а то је однос државе и медија, укључујући улогу државе и државних агенција у обликовање медијских структура, политике и новинарске праксе” (Vartanova 2012, 142). Наиме, ауторка истиче да је улога државе у постсовјетским земљама кључна, те да није истоветна улози државе у медитеранским системима – држава је укључена у сваку пору медијског система Русије, она није само значајан актер већ могло би се рећи и централни.

Како се онда може одредити медијски систем Русије? Вартанова сматра да руски модел делимично преузима либерални оквир, у смислу отвореног тржишта, које се превасходно односи на комерцијалну потражњу, занемарујући друштвене потребе и потражњу. Са друге стране, огромна улога државе и непрепознавање медија као стуба демократије приближава руски модел медитеранском, па ипак, ниједан од ова два модела не би могао да обухвати контрадикторе карактеристике руског модела. Због тога Вартанова руски модел назива *етатистичко комерцијализовани модел – тржишно орјентисан модел* у којем држава и даље има доминантну улогу и значај (Vartanova 2012, 142).

При анализи односа Русије према интернет слободама, у овом раду полази се од тезе засноване на анализи Вартанове, и претпоставља да су руска бурна транзициона историја, али и никада искорењен етатизам главни узрок њеног односа према интернету данас. У прилог овој тези говори и извештај организације Фридом хаус о интернет слободама 2018. године, који Русију сврстава у ред неслободних земаља, са 67 од 100 негативних поена (Извештај организације Фридом хаус, Русија, 2018). Негативни поени у извештају додељени су претежно због рестриктивних закона којима се уређује интернет простор, нелегалног цензурисања и блокирања веб садржаја и нарушавања основних права интернет корисника, што је у сагласности са претпоставком да ће јака улога државе имати доминантни утицај на однос Русије према интернет слободама.

Са друге стране, САД, према извештају Фридом хауса (2018), спадају у ред слободних земаља, када је о слободи на интернету реч, са 22 од 100 негативних поена. Наиме, критике у овом делу извештаја упућене су на рачун и даље високих цена интернет пакета у поређењу са земљама које имају исти ниво пенетрације интернета, као и на чињеницу да је старијим Американцима и онима који живе у руралним срединама приступ и употребљивост интернета делимично ограничен. Када је реч о ограничавању повезивања на интернет, у Извештају се наводи да Американци готово да немају проблем са рестрикцијама владе којима би се корисницима ускратио приступ садржају на интернету. Такође, „Сједињене Државе имају бројне тачке повезивања, што би готово онемогућило искључивање целе земље са интернета” (Извештај организације Фридом хаус, 2018).

Када је реч о регулаторним телима, не постоји тело које регулише интернет у Америци. Федерална комисија за комуникације (ФКК) задужена је за бројна питања повезана са интернетом, међутим, укидање нет неутралности, децембра 2017. године, смањило је могућност ФКК да управља питањима у

вези са интернетом (Извештај организације Фридом хаус 2018). Са друге стране, однос према интернет комуникацији у Русији најпрецизније се може идентификовати управо на нивоу регулације, односно тела и закона којима се управља интернетом. Регулаторно тело надлежно за многобројне законе којима се регулише интернет у Русији је Роскомнадзор (рус. *Роскомнадзор*), односно Федерална служба за надзор комуникације, информационих технологија и масовних медија (рус. *Федеральная служба по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций*). Роскомнадзор је заслужан за усвајање многобројних спорних закона којима се регулише интернет комуникација, међу којима су Закон о блогерима, Закон о локализацији података, и, најконтрверзнији међу њима, сет антитерористичких амандмана усвојен 2016. године, познат под називом Јароваја закон (енгл. *Yarovaya law*) (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Слобода изражавања на интернету: САД и Русија

Очекивано је да приступ слободи изражавања на интернету буде најочигледнија разлика између земаља које се пореде. Наиме, Први амандман је оно што амерички медијски систем највише разликује од европских, али и осталих система. Халин и Манџини појашњавају да док европски приступ слободи изражавања подразумева уравнотеженост са осталим правима, као што је право на приватност, заштиту достојанства и слично, у Америци се овом праву приступа готово апсолутистички, и у складу са таквим приступом се слобода изражавања третира као највиши принцип остварења демократије (Hallin and Mancini 2004, 229). Првим амандманом слободно изражавање је још 1791. године постављено на пиједестал:

„Конгрес не може да доноси никакав закон о установљењу државне религије, као ни закон који забрањује слободно исповедање вере, а ни закон који ограничава слободу говора или штампе или право народа на мирне зборове и на упућивање петиције влади за исправљање неправди” (Устав САД, Амандан 1).

Очекивано, право на готово апсолутно остваривање слободе изражавања у традиционалној сфери одразило се и на онлајн-сферу. Најзначајнији догађај у том контексту односи се на 1997. годину, када је Врховни суд у случају *Reno vs American Liberty Civic Union*³ потврдио да и онлајн-слобода изражавања ужива највиши ниво уставне заштите, односно да је заштићена Првим амандманом.

У вези са тим, када је реч о *ограничавању садржаја* која би могла утицати на слободно изражавање на интернету у Извештају се наводи: „Генерално, влада САД не приморава интернет сервис провајдере или хостове садржаја да блокирају или филтрирају садржај на мрежи” (Извештај организације Фридом хаус 2018). Међутим, закон којим се предвиђа уклањање штетног садржаја на мрежи, усвојен марта 2018. године, критикован је због повећања одговорности интернет сервиса за илегални садржај. Реч је о закону који се односи на

³ Детаљније о случају видети на: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us> последњи приступ 02. марта 2019. године.

спречавање сексуалног искоришћавања и трговине људима онлајн, познатијег као СЕСТА/ФОСТА⁴. Према овом закону, легалну одговорност имају интернет сервиси који: „промовишу или олакшају проституцију пет или више особа, или [...] поступају непромишљено занемаривајући понашање које доприноси сексуалној трговини” (Извештај организације Фридом хаус 2018). До усвајања овог закона, према Закону о пристојној комуникацији, такви интернет сервиси нису били законски одговорни за садржај уколико нису обавештени да се он налази на њиховом серверу. Овакав вид поштравања одговорности доводи до превентивног уклањања садржаја, што води аутоцензури и одражава се на слободу изражавања онлајн, сматрају критичари овог закона. И заиста, у извештају организације Фридом хаус наводе се примери аутоцензуре, који су наступили убрзо након усвајања ФОСТА.

Конгрес је усвајањем овог закона цензурисао интернет, сматра Хармон (Harmon 2018), и додаје да ућуткивање интернет корисника не чини интернет сигурнијим местом. Са друге стране, усвајање овог закона доводи у питање члан 230 Закона о пристојности у комуникацији, а он је, како се наводи на страници *Electronic Frontier Foundation*: „најзначајнији акт који законски штити слободу говора на интернету”⁵. Наиме, у члану 230 наводи се да ниједан провајдер нити корисник неће бити одговоран за информације, то јест за садржај који обезбеђује неки други провајдер информација.

Иако су се интернет либертаријанци испрва противили Закону о пристојности комуникације, његов члан 230 постаје основа за одбрану интернета од цензуре. Управо због овога је новоусвојени закон ФОСТА толико критикован – он отвара простор за аутоцензуру, због страха од правних санкција. ФОСТА је, могло би се рећи, атипичан закон за либерални приступ интернету и слободи изражавања онлајн, које Америка слави. Због тога је и вредан помена, као пример промене курса, ка „не-америчком” поимању ограничавања слободе изражавања на интернету.

Са друге стране, ретки су случајеви кривичног гоњења онлајн-активиста, првенствено због заштите коју им пружа Први амандман. Случајеви који су у периоду писања Извештаја привукли пажњу јавности јесу привођење Кристофера Данијелса (Christopher Daniels)⁶ због наводног позивања на насиље над полицијом путем Фејсбука и привођење новинара, Мануела Ђурана (Manuel Duran)⁷ због извештавања о протесту миграната. Обе оптужбе су одбачене након саслушања (Извештај организације Фридом хаус 2018).

⁴ Пун назив закона: „Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act of 2017”, познат је као - SESTA/FOSTA.

⁵ Electronic Frontier Foundation. CDA 230. *The Most Important Law Protecting Internet Speech*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.eff.org/issues/cda230>

⁶ Више о случају: Martin de Bourmont. (January 30, 2018). Is a Court Case in Texas the First Prosecution of a ‘Black Identity Extremist’?. *Foreign Policy*. Последњи приступ 02. марта 2019. године. <https://foreignpolicy.com/a-court-case-in-texas-the-first-prosecution-of-a-black-identity-extremist>

⁷ Више о случају: US Press Freedom Tracker. (April 5, 2018). Journalist Manuel Duran, arrested while covering immigration protest, could be deported by ICE. Последњи приступ 02. марта 2019. године. <https://pressfreedomtracker.us/all-incidents/journalist-manuel-duran-arrested>

Када је реч о слободи изражавања на интернету у Русији, руске власти имају широко дискреционо право на блокирање веб садржаја. Како је наведено у Извештају, у периоду од 2012. до 2013. године амандманима је, поред Роскомнадзора, уведено још неколико агенција – Канцеларија главног тужиоца, Федерална служба за надзор над правима потрошача и добробит људи (*Роспотребнадзор*) – које имају овлашћења за блокирање веб страница и садржаја без судског налога. Реч је о садржајима који су препознати као дечја порнографија, информације у вези са самоубиством, дрогама, кршење ауторских права, али и о садржају који је препознат као екстремистички, или као позив на недозвољени јавни скуп или акцију (Извештај организације Фридом хаус 2018). Спорно је то што ове агенције често не дају јасна објашњења због чега су неке садржаје блокирале, што потврђује и широко дефинисање противзаконитих садржаја које се може лако злоупотребити од стране владиних агенција. На овом месту може се уочити сличност у оба система. Наиме, уколико се критике америчких закона којима се индукује аутоцензура (на пример ФОСТА), поново размотре, суштина је слична. Разлика је у томе што у Русији то директно и огољено чине владине агенције задужене за филтрирање и блокирање садржаја (*цензура*), док у САД закон приморава провајдере да то сами чине како би избегли санкције (*аутоцензура*).

Занимљиво је да је Русија, по угледу на немачки *NetzDG*⁸, априла 2018. године усвојила закон о спречавању ширења лажних вести. Законом се предвиђа да веб странице, укључујући и друштвене мреже са више од 100.000 дневних посета, уклоне садржаје са нетачним информацијама у року од 24 сата. Уколико то не учине могу да се суоче са казном од 800.000 долара. Такође, истоветно *NetzDG* пропису, и руски закон предвиђа да онлајн технолошке компаније именују правно лице на територији Русије које ће бити одговорно за спровођење закона (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Копирање немачког закона у Русији може се протумачити и као својеврсан парадокс. Репортери без граница тако сматрају да је рестриктивни закон једне демократске земље послужио као оправдање за закон којим ће се цензурисати садржај у недемократским земљама: „Руски закон показује да када воде демократије осмишљавају драконске законе, оне репресивним режимима дају идеје” (*Reporters Without Borders* 2017). Слично критикама немачке стручне јавности, критике упућене руској верзији *NetzDG* односе се на ригорозне казнене мере, које могу водити аутоцензури, те на нејасно дефинисање начина на који се утврђује нетачност садржаја, и с тим у вези широке могућности злоупотребе.

Надзор над електронском комуникацијом: САД и Русија

Када је реч о надзору и нарушавању приватности корисника интернета у Америци, протеклих година усвојени су закони који могу негативно да утичу

⁸ *NetzDG*, познат и као „Закон о Фејсбуку“ (нем. *Netzdurchsetzungsgesetz*) је контроверзни закон усвојен 2017. године, којим су предвиђене енормне новчане казне за друштвене мреже које у року од 24 сата, у изузетним случајевима до седам дана, не уклоне садржај пријављен као говор мржње. Предвиђање оваквих санкција доводи до аутоцензуре, сматрају критичари закона.

на права корисника. Наиме, кориснички подаци америчких грађана заштићени су чланом 5 Закона о Федералној трговинској комисији (*Federal Trade Commission Act – FTCA, Section 5*), којим се забрањује обмана корисника у погледу коришћења њихових података. Такође, члан 222 Закона о телекомуникација (*Telecommunications Act Section 222*) прописује да телекомуникациони оператери не смеју да деле податке корисника без њихове сагласности.

Реафирмисање одељка 702, чиме се Законом о надзору у иностранству (*Foreign Intelligence Surveillance Act – FISA*) омогућава надзор и сакупљање метаподатака грађана САД до 2024. године, један је од аката, којима се доводи у питање заштита података корисника и покреће питање надзора. Такође, Акт о појашњењу законитог коришћења података у иностранству (*Clarifying Lawful Overseas Use of Data Act – CLOUD*), усвојен марта 2018, проширује овлашћење правосудним органима, када је реч о приступу подацима интернет корисника (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Уопштено, надзор и ограничавање приватности грађана САД обухваћени су Патриотским актом, законом који је ступио на снагу након терористичког напада на зграде близнакиње, 2001. године (Извештај организације Фридом хаус 2018). Основни циљ овог закона јесте: „Очување живота и слободе: Уједињавање и јачање Америке пружањем одговарајућих средстава потребних за пресретање и ометање тероризма” (*The USA Patriot Act*). Овај акт предвиђа ограничавање приватности грађана Америке у замену за безбедност, односно борбу против тероризма. Овако широко постављена овлашћења могу лако довести и до злоупотребе у примени закона, што се испоставило као истинито након Сноуденовог открића о масовном надзору грађана Америке од стране Националне безбедносне агенције⁹. Патриотски акт је, између осталог, предвиђао примену програма *PRISM*, којим су грађани Америке били масовно праћени од стране њихове Владе.

Барак Обама је 2015. године, са намером да ревидира спорне одељке Патриотског акта, потписао Акт Слободе. Измена, која се може тумачити као позитивни помак, јесте укидање могућности надзора електронске комуникације грађана без налога. Наиме, нови Акт предвиђа да праћење и надзор телефонских позива и електронске комуникације грађана Америке није законито без „основане сумње” да имају везе са тероризмом, што се доказује пред ФИСА судом. Међутим, ФИСА суд је у последњих тридесетак година скоро стопроцентно одобравао овакве захтеве, те је питање колико ће ефикасно штити приватност Американаца (Кароси 2018). У Извештају се јасно доводи у сумњу намера америчке Владе када је реч о надзору грађана, али и о похрањивању њихових личних података.

Занимљиво је да је полиција у САД 2016. године спроводила надзор друштвених мрежа, односно корисника које је сумњичила за криминалне активности са намером праћења комуникације на друштвеним мрежама, користећи

⁹ Glenn Greenwald. (Jun 6 2013). NSA collecting phone records of millions of Verizon customers daily. *The Guardian*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/06/nsa-phone-records-verizon-court-order>

алат *Geofeedia*. Након сазнања о томе, Фејсбук, Твитер и Инстаграм блокирали су приступ ове апликације њиховим подацима (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Такође, Извештајем се истичу и покушаји Владе да се уведе Закон о енкрипцији, којим би се органима реда олакшало дешифровање порука корисника онда када Влада има основану сумњу да су корисници повезани са неким криминалним делом. Међутим, овакав закон није усвојен, док постојећи закон *Communications Assistance for Law Enforcement Act – CALEA* предвиђа да оператери дизајнирају своје услуге тако да владиним органима олакшају пресрећање комуникација онда када то закон предвиђа (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Још један закон, који је вредан помена у контексту нарушавања права на заштиту података грађана Америке, јесте Закон о компјутерским преварама и злоупотребама (*Computer Fraud and Abuse Act – CFAA*) из 1986. године. Овим законом се предвиђа да нико нема право на приступ компјутеру без одобрења у оквиру *CFAA*, и често је критикован због остављеног простора судовима да сами интерпетирају шта се подразумева под термином „без одобрења” (Извештај организације Фридом хаус 2018). Примена овог спорног закона довела је 2011. године до самоубиства интернет активисте Арона Шварца (Aaron Swartz), који је противно *CFAA* преузео милионе датотека академских чланака. Због казне, која је могла достићи и 35 година затвора, Шварц је извршио самоубиство и није дочекао суђење (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Након открића Едварда Сноудена о прислушкивању Националне безбедоносне службе, појавио се још већи притисак за јачом контролом интернета у Русији. Под утиском овог открића: „Неколико чланова оба дома парламента предложило је да сви сервери на којима се чувају лични подаци руских грађана треба да буду смештени у Русији [...] или да захтевају да буду доступни у Русији под доменом .ру, или да се обавезу да буду хостовани на руској територији” (Nocetti 2015, 114). Наиме, руске власти сматрају да су политике приватности транснационалних компанија, као што су Гугл, Фејсбук, Твитер, заправо „претња дигиталном суверенитету Русије – а тиме и националној сигурности” (Nocetti 2015, 114). Све наведено резултирало је усвајањем Закона о локализацији података 2014. године, који је ступио на снагу септембра 2015. године, а којим се предвиђа да компаније које послују у Русији складиште податке на серверима физички лоцираним у Русији (Savelyev 2016). Примена овог закона довела је до многобројних контроверзних поступака Русије према интернет компанијама које послују у оквирима њених граница.

Први спорни пример примене овог закона односи се на случај из новембра 2016. године, када је друштвена мрежа *LinkedIn* блокирана у Русији. Наиме, *LinkedIn* је био блокиран од стране локалних интернет сервис провајдера, а на наређење телеком регулатора Роскомнадзора. Тако је *LinkedIn* “постао прва велика међународна платформа која је блокирана у Русији због неусклађености са захтевима за локализацију података” (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Премда постоје спекулације да је примена овог закона превасходно у служби цензуре и контроле интернет корисника¹⁰, поједине светске компаније су у складу са законом преселиле неке своје сервере у Русију – међу њима су Убер и Вибер, али и Епл (Tung 2015) и Гугл (Razumovskaya 2015). Са друге стране, компанијама које се нису повиновале закону о локализацији података, руске власти прете блокирањем и судским тужбама. Тако је Роскомнадзор, јануара 2019. године, објавио да тужи Фејсбук и Твитер због непоштовања закона о локализацији података. Постојећа регулатива не предвиђа ригорозне новчане казне за непоштовање закона, али предвиђа обавезу усклађивања са законом у ограниченом временском року, највише годину дана од ступања на снагу, те руски регулатор прети блокирањем уколико ове компаније не ускладе своје пословање са националним законом о локализацији (Meyer 2019).

Најконтроверзнији сет закона ступио је на снагу јула 2018. године – Јароваја закон. Овај сет законских измена име је добио по једној од његовој најзначајнијих креаторки, заменици председавајућег Државне думе, Ирини Јаровајевој (Irina Yagovaia). Јароваја закон заправо представља сет амандмана којима се мења десетак закона који се у значајној мери односе и на интернет слободе. Док власт овај закон види као анти-терористичку меру, са циљем повећања безбедности корисника, интернет активисти оштро су критиковали доношење закона и прозвали га Руски закон ‘Велики брат’ (енгл. *Russia’s ‘Big Brother’ Law*)¹¹.

У извештају организације Фридом хаус сумирају се најзначајније измене које је овај сет закона донео: поштравање затворских казни за дела подстицања и позивања на онлајн-тероризам (до седам година затвора), као и за екстремизам и сепаратизам (до пет година затвора), и подстицање на мржњу (до шест година затвора). Поред тога, уколико се неко лице сумњичи за неко од наведених кривичних дела, чак и уколико се испостави да је невино, може допети на листу екстремиста, и у складу са тим би се могло поступати са тим лицем, односно могли би му бити замрзнути банковни рачуни, ускраћено бављење одређеним професијама, без обзира на то што није осуђено за дело за које се теретило. У Извештају се посебно истиче да: „Оштре казне и широка формулација прекршаја отварају врата злоупотребама, односно криминализацији легитимног, ненасилног изражавања на интернету” (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Са друге стране, овај сет закона повећава и могућност надзора, односно, „присиљава мобилне и интернет компаније да региструју текстуалне поруке, телефонске разговоре и чет активности корисника на шест месеци и да их пруже сигурносним службама у случају судског налога.”¹² Закон предвиђа и још рестриктивније мере, налажући онлајн-услугама које нуде енкрипцију да

¹⁰ BBC. (Nov 17 2016). LinkedIn blocked by Russian authorities. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.bbc.com/news/technology>.

¹¹ The Moscow Times. (July 1, 2018). Russia’s ‘Big Brother’ Law Enters Into Force. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.themoscowtimes.com/2018/07/01/russias-big-brother-law->

¹² Ибид.

Федералној безбедоносној агенцији помажу да дешифрује шифроване податке. Иако је то чак и технички неизводљиво за многе компаније, казна која им прети уколико одбију сарадњу може достићи 15.000 долара (Извештај организације Фридом хаус 2018).

Јануара 2018. године на снагу је ступио и амандман на Закон о информацијама, информационим технологијама и информационој сигурности, којим се друштвеним мрежама и комуникацијским платформама забрањује да штите анонимност својих корисника: „Платформе морају да повежу корисничке налоге са њиховим телефонским бројевима, ефикасно повезујући активности на мрежи са њиховим правим идентитетом” (Извештај организације Фридом хаус 2018). Поред овога, према важећем законодавству у Русији, да би интернет сервис провајдери добили дозволу за рад у Русији они морају да испуне СОРМ системске захтеве, односно “обавезни су да инсталирају технологију која омогућава сигурносним службама да прате интернет саобраћај” (Извештај организације Фридом хаус 2018).

На основу кратког прегледа најзначајнијих закона којима се, према аналитичарима и критичарима, угрожава право на приватност интернет корисника обе земље, може се увидети и извесна сличност, ма колико ова два система била у основи различита. То само говори у прилог почетној тези, да све земље, ма колико биле либералне желе да контролишу и управљају својим интернет простором. Премда се чешће говори о национализацији интернета у ауторитарним земљама, ни либералне земље не показују отпор овом тренду. Национализација интернет простора у Русији, на пример, може се најпре уочити на примеру доминантне употребе руског националног претраживача *Yandex.ru* и руске друштвене мреже *ВКонтакте*. Национални претраживач је чешће употребљен него Гугл и налази се на другом месту најпосећенијих сајтова у Русији, док је Гугл на четвртом. На трећем месту је национална друштвена мрежа – *ВКонтакте*, док је, поређења ради, Фејсбук тек на четрнаестом месту (*Alexa - Top sites in Russia*). Оваква позиција националних интернет компанија већ наговештава етатистички однос према интернет простору у Русији. Међутим, овом феномену се може приступити и из другог угла – национализација интернет простора не мора се нужно посматрати као офанзивна и усмерена ка контроли грађана, већ и као дефанзивна – у смислу одбране од преминације америчког модела интернета, који друштвено, политички, а ни културолошки не одговара комплексности односа у Русији.

Са друге стране, тренд регулације интернет простора очигледно није заобишао ни колевку слободног интернет простора – Америку. САД су задржале либерални однос према интернет комуникацијама, с тим што је приметан напор да се комуникацијама на интернету у већој мери управља, нарочито када је реч о надзору над електронском комуникацијом грађана Америке, па и шире. Несумњиво је да је борба против тероризма имала удела у готово свим новоу својеним или реafirмисаним законским мерама, па би се могло закључити да је однос Америке према интернет комуникацији у значајној мери изграђен под утицајем терористичких претњи или скорашњих догађаја. Међутим, саслушањима челника технолошких гиганата у вези са нарушавањем права на заштиту

личних података и утицајем лажних вести на изборе у Америци, америчка влада позвала је на одговорност и приватне компаније, чиме је потврдила да је у области управљања интернетом улога државе некада доминантна и неопходна, колико год систем био либаралан и окренут саморегулацији.

Закључак

Интернет је, чини се од његовог зачетка, доминантно посматран као америчка творевина, односно као простор који је створен од стране САД, и самим тим простор у којем владају претежно либерална правила и вредности. Како то Мајер (Maier) констатује: „интернет је америчка ствар” (Maier 2000, 149). Џулијен Ноцети (Julien Nocetti 2015) сматра да постоји јасна тенденција незападних земаља да поставе нове темеље управљања сајбер простором. Постоје дубоко политички разлози за такву намеру „освајања интернета” од стране незападних земаља: „све већи број влада више није задовољан садашњим системом управљања интернетом и настоје да изазову историјску доминацију Сједињених Америчких Држава у сајбер домену” (Nocetti 2015, 111 – 112).

Ова пасивна борба, између Америке и Русије, за превласт у сајбер простору може се описати и као политика хладног онлајн-рата у 21. веку (Nocetti, 2015, 127). Међутим, за претежно ауторитаран однос према интернету, Ноцети наводи још два могућа разлога. Са једне стране, аутор то повезује са „инхерентно ауторитарном природом руског режима” и “настављањем вековне навике блокирања дисидентских гласова било којим средством које је тренутно доступно” (Nocetti 2015, 115). Са друге стране, „стратегија се може приписати чињеници да је Русија релативно млада национална држава још увек несигурна у погледу свог суверенитета, те стога снажније посвећена сувереном приступу управљања интернетом” (2015, 115).

Први разлог Ноцети образлаже жељом за државном контролом нових комуникационих канала онако како држава то чини са традиционалним медијским системом, и нелагодом коју изазивају нови начини информисања, а који системом дисинтермедјације заобилазе традиционалне канале и пркосе контроли и цензури. Потоњи разлог Ноцети (Nocetti 2015) објашњава традиционалним односом Русије према категоријама суверености. Наиме, руска држава своју перцепцију суверености прелива и у сајбер простор и, исцртавајући виртуелне националне границе, захтева исти ниво контроле и суверености као што је то случај са физичким светом.

Међутим, не покушавају само незападне земље да интернет скроје по својој мери. Као што је показано на примеру САД, управљање интернетом у демократским земљама често искаче из оквира демократских принципа, којима се либералне земље тако очигледно поносе. САД има механизме, као уосталом и све остале западне земље, да у потпуности контролише свој интернет простор. Са том разликом што САД помоћу сервера највећих монополиста на интернету, који су локализовани у САД, то може да чини и мимо граница своје територије. Влада САД контроверзне законе о надзору над подацима, од којих

су неки огољени јавности и довели до глобалних скандала (Сноуденово откриће масовног пресретања електронске комуникације), правда борбом против тероризма и добро познатом флоскулом *безбедности грађана*. Чињеница је да Русија контроверзне законе спроводи суровије и учесталије, док САД то чини ређе и софистицираније. Међутим, у чему је суштинска разлика? Да ли је исправно помислити да САД то увек чини из пуко алтруистичких разлога – да заштити своје грађане, док Русија то увек чини из етатистичких разлога – да заштити систем од ма каквих дисидентских гласова и промена? Вероватније је да и иза политике управљања интернетом у САД понекад леже чисто политички разлози, као и да се понеким контроверзним законом Русија заправо брани од екстерних утицаја, пре него од сопствених грађана. Свакако је управљање интернетом подручје које се не може поделити на чисте либералне и ауторитарне моделе управљања. У ауторитарном се могу пронаћи обриси демократичности или неког другог вишег циља, као што се о у либералним често могу видети ауторитарне мере и недемократски механизми контроле, док је инсистирање на огромним разликама у приступу пре идеолошко неголи емипијски засновано.

Литература

1. Вулић, Татјана и Митровић, Марта. 2016. „Виртуелне заједнице: означивање значења у онлајн простору“. *Култура полиса*, година XIII, број 31: 559-573.
2. Извештај организације Фридом хаус за Русију, 2018. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/russia>.
3. Устав САД на српском језику. Последњи приступ 03. марта 2019. године http://www.prafak.ni.ac.rs/files/nast_mat/Ustav_SAD_sprski.pdf
4. *Alexa. Top sites in Russia*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.alexa.com/topsites/countries/RU>
5. BBC. (Nov 17 2016). *LinkedIn blocked by Russian authorities*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.bbc.com/news/technology-38014501>
6. Cody Kapocsi. (September 14 2018). What is the USA FREEDOM Act? What's So Free About It?. *Cloudwards*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.cloudwards.net/freedom-act/>
7. David Meyer. (January 21, 2019). Russia: We're suing Facebook, Twitter for snubbing law on storing users' data locally. ZDNet. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.zdnet.com/article/russia-were-suing-facebook>
8. Electronic Frontier Foundation. CDA 230. *The Most Important Law Protecting Internet Speech*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www EFF.org/issues/cda230>
9. Elliot Harmon (March 21, 2018). How Congress Censored the Internet. *Electronic Frontier Foundation*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www EFF.org/deeplinks/2018/03/how-congress-censored-internet>

10. Federal Trade Commission Act (FTCA). 2006. Section 5, p. 3 – 9. Последњи приступ 02. марта 2019. године
<https://www.federalreserve.gov/boarddocs/supmanual/cch/ftca.pdf>
11. Glenn Greenwald. (Jun 6 2013). NSA collecting phone records of millions of Verizon customers daily. *The Guardian*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/06/nsa-phone-records>
12. Goldsmith, Jack, and Wu, Tim. 2006. *Who controls the Internet?: illusions of a borderless world*. New York: Oxford University Press.
13. Hallin, C. Daniel, and Mancini, Paolo. 2004. *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge university press.
14. Karol Jakubowicz and Mikos Sükösd, eds. 2008. *Finding the right place on the map: Central and Eastern European media change in a global perspective*. Bristol, UK: Intellect Books.
15. Liam Tung. (September 11, 2015). Apple reportedly takes up Moscow data centre to comply with Russia's personal data law. *ZDNet*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.zdnet.com/article/apple-reportedly-takes-up-moscow>
16. Martin de Bourmont. (January 30, 2018). Is a Court Case in Texas the First Prosecution of a 'Black Identity Extremist'?. *Foreign Policy*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://foreignpolicy.com/2018/01/30/is-a-court-case-in>
17. Mitrović, Marta. 2020. „Uloga države i internet intermedijatora u zaštiti prava internet korisnika“. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Fakultet političkih nauka.
18. Mitrović, Marta and Obradović, Neven. 2020. „Searching for the Public Interest on the Internet“. *Media Studies and Applied Ethics*. 1(1): 41-52.
19. Nocetti, Julien. 2015. “Contest and conquest: Russia and global internet governance”. *International Affairs*, 91(1): 111–130.
20. Olga Razumovskaya. (April 10 2015). Google Moves Some Servers to Russian Data Centers. *The Wall Street Journal*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.wsj.com/articles/google-moves-some-servers-to-russian>
21. Palfrey, John. 2010. „Four phases of internet regulation“. *Social Research: An International Quarterly*, 77(3): 981–996.
22. Reporters Without Borders. (July 19, 2017). Russian bill is copy-and-paste of Germany's hate speech law. Последњи приступ 04. марта 2019. године <https://rsf.org/en/news/russian-bill-copy-and-paste-germanys-hate-speech-law>
23. Savelyev, Alexander. 2016. “Russia's new personal data localization regulations: A step forward or a self-imposed sanction?”. *Computer Law & Security Review*, 32(1): 128–145.
24. Telecommunications Act. 1997. Section 222. p. 55 – 56. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/222>
25. The Moscow Times. (July 1, 2018). Russia's 'Big Brother' Law Enters Into Force. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.themoscowtimes.com/2018/07/01/russias-big-brother-law>
26. The Usa Patriot Act. 2001. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm>

27. US Press Freedom Tracker. (April 5, 2018). Journalist Manuel Duran, arrested while covering immigration protest, could be deported by ICE. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://pressfreedomtracker.us/>
28. Vartanova, Elena. 2012. "The Russian media model in the context of post-Soviet dynamics". In *Comparing media systems beyond the Western world*, eds. Daniel Hallin and Paolo Mancini, 119–142. Cambridge: Cambridge university press.
29. Wagner, Ben. 2016. *Global Free Expression-Governing the Boundaries of Internet Content*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing.

A COMPARATIVE PERSPECTIVE ON INTERNET GOVERNANCE – RUSSIA AND THE UNITED STATES

Summary: The Internet is a space that, contrary to its primary efforts, has not managed to escape regulation. Also, the question Can the Internet be controlled? has been replaced by the question In what way is the Internet governed?, because the possibility of control has already been confirmed. Contrary to popular belief that only authoritarian regimes use control mechanisms, even the restrictive ones, liberal countries also have the same possibilities of control and often apply them, although in a more sophisticated way. The aim of this paper is to compare internet governance in Russia, as the representative of the authoritarian regime, to the United States of America, as the representative of the liberal system, and answer the question: What are the differences in internet governance between authoritarian and liberal regimes?

Keywords: Internet governance, the United States of America, Russia, regulation, freedom on the Internet

Introduction

In the beginning, the Internet was considered to be an immense, monolithic space, free from the constraints of the state. Its creators – engineers and internet residents – the original users insisted on the autonomy of the internet from any external regulators; and believed that they had created a space that would be both physically and essentially separated from the real world (Vulić & Mitrović 2016). In accordance with such a vision, the only approved way of regulating relations in that virtual space is the mechanism of self-regulation – the rules that would be established by its users. The belief in dual identities, of which the second does not belong to the physical world, and is not subject to its rules, was the basis of such an approach. However, this Utopian view of the Internet did not last long (Goldsmith &

* marta.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

Wu 2006; Palfrey 2010). It was not long before private companies realized the commercial viability of conducting business online. With the multiplication of private actors, some of which became technological giants – the masters of the online world, the initial impulse based on a dominant self-regulation was weakening, while the participation of states and supranational entities in the governance became more manifest and intense.

There are several reasons that led to the “interference” of states in internet governance, one of which is mentioned: the commercialization of the internet, which turned this environment into a business space and whose activities needed regulation, both offline and online; secondly, the increasingly intense appearance of harmful content, which has become available to everyone with the internet connection, here it refers to pornographic content; thirdly, no less important than the previous ones, is the fact that the states themselves have perceived the power of the new medium, which will have a growing impact on socio-political life of citizens/internet users over time. Today, it has been known that private actors participate in internet governance – states, supranational entities, companies that conduct business on the internet (Mitrović & Obradović 2020). Their cooperation is necessary. With self-regulation mechanisms, private companies can regulate their activities, present rights and obligations to users and set principles and standards for themselves. Through regulatory and self-regulatory activities, states and super-national entities set the legal framework within which online activities can take place (Mitrović 2020). The strengthening of the state’s role in governing the internet space is noticeable in both liberal and authoritarian states. The aim of this paper is to compare internet governance in Russia, as the representative of the authoritarian regime, to that in the United States of America, as the representative of the liberal system and answer the research question: *What are the differences in internet governance between authoritarian and liberal regimes?*

The research concerning the freedom on the internet, conducted by the organization *Freedom House* (2018) and the interpretation of their results have been predominantly used in this paper in order to answer the research question. Using the same methodology, the researchers of this non-governmental organization applied a set of the following identifiers: *barriers to Internet access, content limit and violations of user rights*, analyzed the regulatory frameworks of different countries related to the organization of online activities and illustrated the findings empirically.¹³

Internet Governance: the United States and Russia

The analysis of the relationships between Russia and the United States towards internet freedoms in the most general sense, more precisely the analysis of

¹³ For detailed methodology and findings of the *Freedom House* (2018), see: <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/rise-digital-authoritarianism> (accessed 3 January 2021)

their ways of internet governance, starts from the assumption that the relationship these two countries once had towards the traditional media system will significantly affect the relationship towards the new information and communication environment, including the internet. In other words, that in a predominantly liberal system the relation towards the Internet will be more liberal, and in authoritarian regimes, at the same time, the statist model towards the traditional media system will have an impact on the communication on the internet. However, in order to avoid the Cold War division into liberal and authoritarian systems, the aim of comparing the two selected systems is to indicate the similarities in internet governance, by using similar control and monitoring mechanisms. Internet governance includes a broad spectrum of activities and, in order to avoid the excessiveness of the research project, *the freedom of expression* and *the surveillance of electronic communication* will be two observed identifiers for determining the way in which the selected countries deal with internet freedoms and how they manage them. In the most general sense, the United States of America is mostly defined as the liberal system. When it comes to the media system, according to the classification of Hallin and Mancini (2004), the United States precisely reflects the liberal model of the media systems. America is “obviously the clearest example of the liberal model.”[...] By definition, liberal countries are those in which the social role of the state is relatively limited, but the role of the market and the private sector is relatively big.” However, as Hallin and Mancini point out, “the role of the state cannot be ignored” (Hallin & Mancini 2004, 228), although it is notably weaker than in other models.

As for internet governance and the relation towards internet freedoms, we can start from the assumption that a very liberal model of governing the traditional communication and information system will have an impact on the online sphere, so that America will have a dominantly liberal attitude towards the Internet communication.

According to liberal orientation, internet governance in the United States is mostly done through self-regulation, where the private sector has a dominant role in creating the policy of internet governance unlike the public sector, while the government responds only when necessary; for example, in cases when it is necessary to regulate content which has been generally accepted as harmful; however, as will be presented later in the paper – the state intervenes in a way that often leads to the violation of internet user rights. This type of state’s intervention is the most evident in the field of electronic communication supervision. The liberal nature of the internet, primarily characteristic of its formation, is largely a consequence of its emergence on the American territory. It can be said that: “writing the history of the Internet is in many ways similar to writing the history of American network” (Wagner 2016, 66). Although it did not escape regulation as an American product, the internet is essentially striving to be liberated from any type of restraints, so it can be assumed it will be the closest to achieving that goal in the place of its birth. On the other hand, it is assumed that the history of the development of the media system in Russia and the state’s relation towards media freedoms will have a dominant influence on its attitude towards communication on the internet and internet freedoms in general. What is the media system in Russia like today? Is it closer to western models or

can we classify it according to the types offered by Hallin and Mancini (2004)¹⁴? Furthermore, Elena Vartanova dealt with this question in the research paper that was part of the collection of papers *Comparing media systems beyond the Western world*, edited by Hallin and Mancini, (2012). Vartanova believes that Russia is a country of contradictions and its long and exhaustive transition history has contributed to such a structure. Namely, until Russia entered the last transition towards liberalization in the 1990s and saw the establishment of the western model of democracy, it had witnessed several transition periods in the last two centuries: from the agrarian society in the early 19th century, to the inconsistent growth of capitalism in the second half of the 19th century, then to a short-lived multi-party democracy (October 1917), to the socialist revolution and the establishment of the Communist party, followed by the years of economic recession and political propaganda, which led to the dissolution of the Soviet Union and eventually to the transformation based on the model of Western liberal democracies in the 1990s (Vartanova 2012, 119-120).

The socio-political transformation in the 1990s also involved the transformation of Russia's media system, which, following the model of Western democracies, was supposed to abolish censorship, strengthen media freedoms, follow the path of professionalization and privatization and limit the role of the state.

However, Vartanova suggests that this path of transformation was mostly rhetorical and concealed the complexity of the post-Soviet societies that were neither ready to adequately apply the Western model nor adapt it to their own needs: "Therefore, the transformation of post-Soviet media systems cannot be explained as a universal and linear movement towards an imaginary and uncritically observed ideal Western media model" (Vartanova 2012, 121). Russia's media system has remained under the state's strong influence to this day: "The traditional paternal character of the media-state relationship in which the media still play the role of an innocent and obedient child remains the central part of the Russian system" (Vartanova 2012, 142). Jakubowicz and Sükösd (2008) believe that the post-Soviet countries are closest to the Mediterranean model (according to Hallin and Mancini) and they found a "place on the map". Still, Vartanova emphasizes the relationship between the state and the media as the key feature that distinguishes the Russian media system from the Mediterranean or polarized system: "Russian media differ from it in one key dimension, and that is the relationship between the state and the media, including the roles of the state and state agencies in shaping media structures, politics and journalistic practice" (Vartanova 2012, 142). Namely, as the author pointed out that the role of the state in post-Soviet countries is crucial and is not the same as the role of the state in the Mediterranean systems – the state is involved in every aspect of the Russian media system, so it is not only a significant, but also a central actor.

How can the media system of Russia be defined, then? According to Vartanova, the Russian model partially takes over the liberal framework, in the sense of

¹⁴ In addition to the liberal system, Hallin and Mancini suggested two others: democratic-corporate system, characteristic of the countries of Central and Western Europe and the Mediterranean system, which they recognized in the countries around the Mediterranean (Hallin and Mancini, 2004).

the open market, which primarily refers to commercial demand, thus neglecting social needs and demands. On the other hand, the great role of the state and the failure to recognize the media as the pillar of democracy, only bring the Russian model closer to the Mediterranean; yet, neither of these two models could encompass the contradictory characteristics of the Russian model. That is why Vartanova labeled the Russian model *the statist-commercialized model – a market-oriented model*, in which the state has a dominant role and significance (Vartanova 2012, 142). When analyzing Russia's relation towards internet freedoms, the starting point in this paper is based on Vartanova's analysis and presupposes that Russia's turbulent transition history and the ineradicable statism are the main cause of its attitude towards the Internet today. Furthermore, the thesis is supported by the report on internet freedoms in 2018, done by the organization *Freedom House*, which classified Russia in the category of countries with the absence of freedom, with 67 out of 100 negative points (report of the *Freedom House* organization, Russia, 2018). The negative points in the report were given mainly as a result of the restrictive laws regulating the internet space, illegal censorship, blocking web content and violation of basic rights of internet users, which is in line with the assumption that a strong role of the state will dominantly influence Russia's attitude towards internet freedoms.

According to the *Freedom House* report, the United States belongs to the category of free countries when it comes to freedom on the internet, with 22 out of 100 negative points. In other words, the criticism in this part of the report refers to very high prices of internet packages compared to countries that have the same level of internet pervasion, as well as the fact that older Americans and people living in rural areas have a limited access to the internet and its convenience. As for restricting the internet connection, it is stated in the report that Americans almost have no problem with government restrictions that would deny users the access to online content. Also, the United States of America has numerous connecting points that would almost prevent the disconnection of the entire country from the internet (report of the *Freedom House* organization, 2018). As far as regulatory entities are concerned, there is no entity that is able to control the internet in the United States. The Federal Communications Commission (FCC) is in charge of numerous issues related to the internet; however, the abolition of net neutrality in December 2017 has reduced the ability of the FCC to manage issues related to the internet (*Freedom House* report, 2018). Moreover, the attitude towards internet communication in Russia can be most precisely identified at the level of regulation, according to entities and laws that govern the internet. The regulatory entity responsible for laws regulating the internet in Russia is *Roskomnadzor* (Russian: Роскомнадзор) or the Federal Service for Supervision of Communications, Information Technology and Mass Media. Also, it is notable for passing the controversial laws regulating internet communications, such as: the Bloggers law, the Data Localization law, and the most controversial one, the set of anti-terrorism amendments adopted in 2016, known as the Yarovaya law (*Freedom House* report 2018).

Freedom of Expression on the Internet: the United States and Russia

The approach to freedom of expression on the internet is expected to be the most evident difference between the countries included in the comparison. Namely, the First Amendment is what distinguishes the American media system from the most European, but also from other systems. Hallin and Manchini explain that while the European approach to the freedom of expression implies the balance with other rights, such as the right to privacy, protection of dignity, etc., in America, this right is approached in an absolutist way, and in accordance with such an approach, the freedom of expression is treated as the highest principle (Hallin and Manchini 2004, 229). Also, the First Amendment placed the freedom of expression on a pedestal in 1791: “Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof; or abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the government for a redress of grievances” (U.S. Constitution, First Amendment).

As expected, the right to complete and absolute freedom of expression in the traditional sphere also reflected on the online sphere. In that context, the most important events refer to 1997 and the case of *Reno v. American Liberty Civic Union*¹⁵ when the Supreme Court confirmed that the online freedom of expression contains the highest level of constitutional protection, and is protected by the First Amendment. In relation to this, when it comes to restricting content that could affect the free expression on the internet, the following is stated in the report: “In general, the U.S. government does not force internet service providers or content hosts to block or filter content on the internet” (*Freedom House* report, 2018). However, the law which provides the removal of harmful content, adopted in May 2018, has been criticized for increasing the responsibility of internet service for illegal content. This is a law related to the prevention of sexual exploitation and online human trafficking, known as FOSTA-SESTA¹⁶. According to the law, internet services are held accountable if they: “promote or facilitate the prostitution of five or more persons or [...] act in reckless disregard of the fact that such conduct contributed to sex trafficking” (*Freedom House* report, 2018). Until the adoption of this law, according to the Communications Decency Act, such internet services were not legally responsible for the content if they were not previously informed that it exists on their server. This type of tightening of responsibilities leads to a preventive removal of content, which causes self-censorship and affects the freedom of expression online, according to the critics of the law. Indeed, in the *Freedom House* organization’s report,

¹⁵ For more details on the case, see: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us> (accessed 2 March 2019)

¹⁶ The full name of the act “Allow States and Victims to Fight Online Sex Trafficking Act of 2017”, is known as FOSTA-SESTA

different examples of self-censorship are mentioned, which occurred shortly after the adoption of FOSTA.

As Harmon (2018) points out, with the adoption of this law, the Congress censored the internet, adding that silencing internet users does not make the internet a safer place. On the contrary, the adoption of this law brings into question the Section 230 of the Communications Decency Act, which is: "the most important act that legally protects the freedom of speech on the internet"¹⁷ (suggested by the *Electronic Frontier Foundation* website). Namely, the Section 230 states that: "no provider or user will be treated as the publisher or speaker of any information provided by another information content provider." Despite the fact that internet libertarians initially objected to the Communications Decency Act, its Section 230 became the basis for defending the internet from censorship. This is exactly why the newly adopted FOSTA law has been criticized – it creates the space for self-censorship and for fear of legal sanctions. It can be said that FOSTA is an untypical law for liberal access to the internet and the online freedom of expression, which America praises. That is why it is worth mentioning, as an example of a change of direction, towards the "non-American" notion of restricting freedom of expression on the internet.

On the other hand, there are rare cases of criminal prosecution of online activists, primarily due to the protection provided by the First Amendment.

Cases that attracted the attention of the public, at the time of writing this report, were the arrest of Christopher Daniels¹⁸, who allegedly called on violence against police on Facebook, as well as the arrest of a journalist Manuel Duran¹⁹, who covered migrant protests. In addition, both charges were dismissed after the hearing (report by the *Freedom House* organization, 2018).

Concerning the freedom of expression on the internet in Russia, the Russian authorities have a wide discretionary power to block web content. As mentioned in the report, in the period between 2012 and 2013, alongside Roskomnadzor, the amendments introduced several other agencies – the Office of the Chief State Prosecutor, the Federal Service for Surveillance on Consumer Rights Protection and Human Wellbeing (Rospotrebnadzor), which are authorized to block web pages and content without a court order. For example, the content related to child pornography, information related to suicide, drugs, copyright infringement, but also the content that is recognized as extremist or call for illegal public gatherings or action (report by *Freedom House* organization, 2018). These agencies often do not offer clear explanations why they have blocked certain content, which is particularly dubious.

¹⁷ Electronic Frontier Foundation. CDA 230. (accessed 2 March 2019). *The Most Important Law Protecting Internet Speech*. <https://www.eff.org/issues/cda230>

¹⁸ More about the case: Martin de Bourmont. (January 30, 2018). Is a Court Case in Texas the First Prosecution of a "Black Identity Extremist"?. *Foreign Policy*. (accessed 2 March 2019).

<https://foreignpolicy.com-a-court-case-in-texas-the-first-prosecution-of-a-black-identity-extremist>

¹⁹ More about the case: US Press Freedom Tracker. (April 5, 2018). Journalist Manuel Duran, arrested while covering immigration protest, could be deported by ICE.(accessed 2 March 2019).

<https://pressfreedomtracker.us/all-incidents/journalist-manuel-duran-arrested>

Also, it is evidenced by the broad definition of illegal content that can be easily misused by government agencies. At this point, similarities can be seen in both systems; namely, if the criticism of American laws that induce self-censorship is reconsidered (for example, FOSTA), the essence is similar. The difference is that in Russia government agencies are in charge of filtering and blocking content (*copyright*), which they perform in a more direct and explicit way, while in the United States the law obliges the providers themselves to do that in order to avoid sanctions (*self-censorship*). Following the example of the German *NetzDG*²⁰, in April 2018, Russia adopted a law on preventing the spread of fake news, which is quite interesting. The law requires that websites, including social networks with more than 100,000 daily visits remove the content with inaccurate information within 24 hours. If they fail to do so, they could face paying the 800,000 dollar fine. Also, in accordance with the *NetzDG* regulation, the Russian law prescribes that online technology companies appoint a legal entity on the territory of Russia that will be responsible for the law enforcement (report by the *Freedom House* organization, 2018). Copying the German law in Russia can also be interpreted as a kind of paradox. *Reporters without Borders* believe that the restrictive law of a democratic country served as a justification for the law that would impose censorship of content in non-democratic countries: “The Russian law shows that when leading democracies devise draconic laws, they give ideas to repressive regimes” (*Reporters without Borders*, 2017). Similar to the criticism of the German academic community, the criticism directed at the Russian version of *NetzDG* refers to rigorous sanctions that can lead to self-censorship, to a vague definition of the manner in which the inaccuracy of content is determined, together with the great possibility of misuse.

Surveillance of Electronic Communication: the United States and Russia

When it comes to controlling and violating the privacy of internet users in America, in recent years certain laws have been passed, that could negatively affect users' rights. Namely, the user data of American citizens are protected by the Article 5 of the Federal Trade Commission Act (FTCA), which prohibits the deception of users related to the usage of their data. Also, the Section 222 of the Telecommunications Act requires that telecommunication operators must not share user data without their consent. Reaffirming the Section 702, which allows the Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA) to monitor and collect the metadata of American citizens by 2024, is one of the acts that bring into question the protection of user data and raises the question of surveillance. In addition, the Clarifying Lawful Overseas Use of Data Act (CLOUD) adopted in March 2018, expands the authority of judicial au-

²⁰ *NetzDG*, also known as the Facebook Act (German: *Netzdurchsetzungsgesetz*) is a controversial law adopted in 2017, which prescribes enormous fines for social networks that fail to remove the content reported as hate speech within 24 hours, in exceptional cases within seven days. However, requiring such sanctions leads to self-censorship, the critics of the law point out.

thorities, when it comes to the access of internet users' data (report by the *Freedom House* organization, 2018).

In general, monitoring and restricting the privacy of citizens of the United States are covered by the Patriot Act, a law that came into effect after the terrorist attack on the Twin Towers in 2001 (report by the *Freedom House* organization, 2018). The main goal of the law is: "Preserving Life and Liberty (Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools to Intercept and Obstruct Terrorism)", (*the USA Patriot Act*). This act prescribes the restriction of privacy of American citizens in exchange for security, more precisely, the fight against terrorism. Those types of widely set permissions can easily lead to the abuse of the law enforcement, which turned out to be true after Snowden's disclosure of the mass surveillance of American citizens by the National Security Agency (NSA)²¹. Among other things, the Patriot Act prescribed the implementation of the PRISM program, by which American citizens were massively monitored by their government. In 2015, Barack Obama signed the "USA Freedom Act", with the intention of amending the debatable sections of the Patriot Act. The correction, which can be interpreted as a positive move, is the abolition of the possibility of monitoring electronic communication without a warrant. In addition, the new act prescribes that monitoring and surveillance of telephone calls and electronic communication of American citizens are not legal, unless there is a "reasonable doubt" of their connection to terrorism, while such cases have to be proved in the FISA court. However, in the last thirty years, the FISA court has approved almost one hundred percent of such requests, and the question is how effective will it be in protecting the privacy of American citizens (Kapocsi, 2018). In the report, the intention of the U.S. government to monitor citizens and protect their personal data is evidently brought into question.

In 2016, the police in the United States conducted the surveillance of social media and users who were suspected of criminal activities, with the intention of monitoring communication on social media, using the *Geofeedia* tool. After this revelation, *Facebook*, *Twitter* and *Instagram* blocked the application's access to their data (report by the *Freedom House* organization, 2018). Also, the report indicates that there were numerous attempts of the government to introduce the Encryption Law, which would facilitate deciphering users' messages to the law enforcement, especially in cases when the government has a well-founded suspicion that users are connected to a criminal act. However, such a law has not been passed, while the existing Communications Assistance for Law Enforcement Act (CALEA) prescribes that operators should design their services in order to facilitate the work of government agencies of intercepting communication, when required by law (report by the *Freedom House* organization, 2018). Another law, which is worth mentioning in the context of the violation of the right to data protection of American

²¹ Glenn Greenwald. (Jun 6 2013). NSA collecting phone records of millions of Verizon customers daily. *The Guardian* .<https://www.theguardian.com/world/2013/jun/06/nsa-phone-records-verizon-court-order> .

citizens, is the Computer Fraud and Abuse Act (CFAA) of 1986. This law prohibits accessing a computer without authorization under the CFAA, and is often criticized for leaving space to courts to interpret by themselves what is meant under the term “without authorization” (report by the *Freedom House* organization, 2018). Furthermore, the implementation of this law led to the suicide of the internet activist Aaron Swartz in 2011 and who, contrary to the CFAA, downloaded millions of files of academic journals. Faced with the possibility of being sentenced to 35 years of prison, Swartz committed suicide and did not live to see trial (report by the *Freedom House* organization).

After Edward Snowden’s disclosures on the surveillance by the National Security Agency, there was even more pressure on the stronger control of the internet in Russia. Impressed by the disclosure, Nocetti indicated that: “Several members of both houses of the Federal Assembly suggested that all servers storing the personal data of Russian citizens should be located in Russia [...] or demand to be available under the .ru domain, or to be obliged to be hosted on the Russian territory” (Nocetti 2015, 114). Namely, the Russian authorities consider that the privacy policies of transnational companies, such as *Google*, *Facebook* and *Twitter* are in fact “a threat to Russia’s digital sovereignty and to national security” (Nocetti 2015, 114). All of that resulted in the adoption of the Data Localization Law in 2014, which came into effect in September 2015, and prescribes that companies conducting their business in Russia should store data on servers physically located in Russia (Savelyev 2016). Also, the implementation of the law caused numerous controversial actions of Russia towards internet companies that operate within its borders. The first example of the application of this law refers to the case from November 2016, when the social media *LinkedIn* was blocked in Russia. In addition, *LinkedIn* was blocked by local internet service providers, following the order of the telecommunications regulator *Roskomnadzor*.

That is how *LinkedIn* “became the first major international platform to be blocked in Russia due to the disharmony with the data localization requirements” (report by the *Freedom House* organization, 2018). Although it is speculated that the application of this law is primarily intended towards censorship and control of internet users²², some global companies have moved some of their servers to Russia, in accordance with the law – among them are *Uber* and *Viber*, but also *Apple* (Tung, 2015) and *Google* (Razumovskaya 2015). Moreover, the companies that do not comply with the Data Localization Law are threatened with blocking and legal actions by the Russian authorities. Likewise, in January 2019, *Roskomnadzor* announced that it filed a lawsuit against *Facebook* and *Twitter* for not complying with the Data Localization Law. The existing regulations do not require rigorous fines for not complying with the law, but do require the obligation of complying with the law within a specified period, up to one year since coming into effect, so these compa-

²² BBC. (Nov 17 2016). *LinkedIn* blocked by Russian authorities. (accessed 2 March 2019). <https://www.bbc.com/news/technology>

nies face blocking if they fail to coordinate their business activities with the national law on localization (Meyer 2019).

Furthermore, the Yarovaya Law is the most controversial set of laws that came into effect in July 2018. This set of law amendments was named after Irina Yarovaya, one of its most important creators and the Deputy Chairman of the State Duma. In addition, the law represents a set of amendments that change a dozen laws related to the freedom on the internet. While the government regards the law as an anti-terrorist measure, with the aim of increasing the security of users, internet activists have sharply criticized the adoption of the law and called it the *Russia's 'Big Brother' Law*²³. The *Freedom House* organization's report summarizes the most significant changes introduced by this set of laws: tougher prison sentences for incitement to online terrorism (up to seven years in prison), incitement to extremism and separatism (up to five years in prison) and incitement to hatred (up to six years in prison). Besides, if one is suspected of committing some of the crimes, even if they prove their innocence, they may be found on the list of extremists and they would be treated according to that situation. For example, their bank accounts could be frozen, they could be forbidden from certain professions, regardless of the fact they were not convicted of any crimes for which they had been previously charged. It is specially emphasized in the report: "Severe penalties and a broad definition of violations create the space for abuse and the criminalization of legitimate, non-violent expression on the internet" (report by the *Freedom House* organization, 2018). On the other hand, this set of laws increases the possibility of surveillance and "forces mobile and internet companies to register text messages, phone conversations and chat activities of users for six months and forward them to security services, in the case there is a court order."²⁴ The law prescribes even more restrictive measures, requiring online services which offer encryption to help the Federal Security Service decode the encoded data.

Although it may be technically impossible for many companies, if they refuse to cooperate, they can be faced with the 15,000 dollar fine (report by the *Freedom House* organization, 2018). In January 2018, an amendment to the law of Information, Information Technologies and Information Security came into force, which prohibits social media and communication platforms from protecting the anonymity of their users: "Platforms must connect user accounts with their telephone numbers, by connecting their online activities with their true identity in an effective way" (report by the *Freedom House* organization, 2018). According to the current legislation in Russia, in order that internet service providers obtain license for operating in Russia, they must fulfill the requirements of the SORM system; they are required to install technology that enables security services to monitor internet traffic (report by the *Freedom House* organization, 2018).

²³ The Moscow Times. (July 1, 2018). Russia's 'Big Brother' Law Enters Into Force. (accessed 3 March 2019). <https://www.themoscowtimes.com/2018/07/01/russias-big-brother-law->

²⁴ Ibid.

Based on a brief outline of the most important laws which, according to analysts and critics, endanger the right to privacy of internet users in both countries, certain similarities can be noticed, regardless of the fundamental differences between the two systems. This only contributes to the initial thesis that all countries, no matter how liberal they are, want to control and govern their internet space. Even though the nationalization of the internet is a frequent topic in authoritarian countries, liberal countries do not show resistance to this trend. For example, the nationalization of the internet in Russia can be seen in the example of the dominant use of the Russian national search engine *Yandex.ru* and the Russian social media *Vkontakte* (Russian: ВКонтакте). The national search engine is used more often than *Google* and is on the second place of the most visited sites in Russia, while *Google* takes the fourth place. In addition, the national social media *Vkontakte* is on the third place, while *Facebook* takes the fourteenth place (*Alexa – Top sites in Russia*). Such positions of national internet companies already suggest the statist attitude toward the internet space in Russia. However, this phenomenon can be approached from a different perspective – the nationalization of the internet need not necessarily be perceived as offensive or directed at the control of citizens, but also as defensive – in terms of protection against the dominance of the American model of the internet, which socially, politically and culturally does not correspond to the complexity of relations in Russia.

Nevertheless, the trend of regulating internet space has obviously not bypassed America, the cradle of free internet space. The United States has maintained the liberal attitude towards internet communications, with an apparent effort to govern communications on the internet to a large degree, particularly in relation to monitoring electronic communication of American citizens and beyond. Undoubtedly, the fight against terrorism has contributed to almost all newly adopted or reaffirmed legal measures, so it can be concluded that America's relation towards internet communication has been, to a large degree, formed under the influence of terrorist threats or recent events. However, after inquiring the leaders of technology giants concerning the violation of rights to personal data protection and the impact of fake news on the elections in America, the United States government called on private companies to assume responsibility. Also, it confirmed that in the domain of internet governance the role of the state is sometimes dominant and necessary, regardless of liberalism and self-regulation of the system itself.

Conclusion

It seems that the internet has been predominantly regarded as an American product from its establishment, more precisely, as the space created by the United States and the one where liberal rules and values exist. Meyer states that: “The internet is an American thing” (Meyer 2000, 149), while Julian Nocetti believes there is a clear tendency of non-Western countries to lay new foundations in governing cyber-

space. There are deeply political reasons for the intention of “conquering internet” by non-Western countries: “a growing number of governments are no longer satisfied with the current system of internet governance and seek to challenge the historical domination of the United States in the cyber domain” (Nocetti 2015, 111 – 112). This passive struggle for the dominance in the cyberspace, between America and Russia, can be also described as the policy of the online Cold War in the 21st century (Nocetti 2015, 127). However, for the principally authoritarian attitude towards the internet, Nocetti suggests two other possible reasons. On the one hand, the author connects this to the “inherently authoritarian nature of the Russian regime” and “the continuation of the centuries-long habit of blocking dissident votes by any means currently available” (Nocetti 2015, 115). On the other hand, “the strategy can be contributed to the fact that Russia is a relatively young nation state still uncertain of its sovereignty, and therefore more committed to a supreme approach of internet governance” (2015, 115). The first reason, as Nocetti explains, is the desire for state control of new communication channels in the way the state does with the traditional media system and the discomfort caused by the new ways of informing, which avoid traditional channels, resist control and censorship by the system of disintermediation. The second reason is Russia’s traditional attitude towards the categories of sovereignty. Namely, the Russian state transfers its perception of sovereignty to cyberspace, and by drawing virtual national borders, demands the same level of control and sovereignty, as it is the case with the physical world.

Nevertheless, non-Western countries are not the only cases trying to design the internet according to their needs. As the example of the United States has shown, internet governance in democratic countries often goes beyond the democratic principles that liberal countries are boasting about. Like all other Western countries, the United States has mechanisms to entirely control its internet space; with the difference that the United States with the help of servers of the biggest monopolists on the internet, localized in the United States, can do that beyond the borders of its territory. Controversial laws on data surveillance, some of which have been exposed to the public and caused global scandals (for example, Snowden’s discovery of the mass interception of electronic communication) are, by the U.S. government, justified as the fight against terrorism and the well-known phrase *citizen security*. Also, the fact is that Russia enforces controversial laws more harshly and more frequently, while the United States does that in a less common and more sophisticated way. However, what is the crucial difference? Is it right to think the United States always does that for purely altruistic reasons – to protect its citizens, while Russia does so for statist reasons – to protect its citizens from any dissident votes and changes?

It is more likely that purely political reasons lie beneath the internet governance policy in the United States, as well as that with some controversial laws Russia is defending itself from external influence, rather than from its own citizens. Certainly, internet governance is an area which cannot be divided into purely liberal or authoritative models of governance. In the authoritarian model, one can find indications of democratic nature or other higher goal, as in the liberal model one can find

authoritarian measures and undemocratic control mechanisms, while insisting on huge differences in the approach is more ideologically rather than empirically based.

References

1. Вулић, Тајјана и Митровић, Марта. 2016. „Виртуелне заједнице: означавање значења у онлајн простору“. *Култура полиса*, година XIII, број 31: 559-573.
2. Извештај организације Фридом хаус за Русију, 2018. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/russia>.
3. Устав САД на српском језику. Последњи приступ 03. марта 2019. године http://www.prafak.ni.ac.rs/files/nast_mat/Ustav_SAD_sprski.pdf
4. *Alexa. Top sites in Russia*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.alexa.com/topsites/countries/RU>
5. BBC. (Nov 17 2016). *LinkedIn blocked by Russian authorities*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.bbc.com/news/technology-38014501>
6. Cody Kaposci. (September 14 2018). What is the USA FREEDOM Act? What's So Free About It?. *Cloudwards*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.cloudwards.net/freedom-act/>
7. David Meyer. (January 21, 2019). Russia: We're suing Facebook, Twitter for snubbing law on storing users' data locally. ZDNet. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.zdnet.com/article/russia-were-suing-facebook>
8. Electronic Frontier Foundation. CDA 230. *The Most Important Law Protecting Internet Speech*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.eff.org/issues/cda230>
9. Elliot Harmon (March 21, 2018). How Congress Censored the Internet. *Electronic Frontier Foundation*. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.eff.org/deeplinks/2018/03/how-congress-censored-internet>
10. Federal Trade Commission Act (FTCA). 2006. Section 5, p. 3 – 9. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/supmanual/cch/ftca.pdf>
11. Glenn Greenwald. (Jun 6 2013). NSA collecting phone records of millions of Verizon customers daily. *The Guardian*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/06/nsa-phone-records>
12. Goldsmith, Jack, and Wu, Tim. 2006. *Who controls the Internet?: illusions of a borderless world*. New York: Oxford University Press.
13. Hallin, C. Daniel, and Mancini, Paolo. 2004. *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge university press.

14. Karol Jakubowicz and Mikos Sükösd, eds. 2008. Finding the right place on the map: Central and Eastern European media change in a global perspective. Bristol, UK: Intellect Books.
15. Liam Tung. (September 11, 2015). Apple reportedly takes up Moscow data centre to comply with Russia's personal data law. *ZDNet*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.zdnet.com/article/apple-reportedly-takes-up-moscow>
16. Martin de Bourmont. (January 30, 2018). Is a Court Case in Texas the First Prosecution of a 'Black Identity Extremist'?. *Foreign Policy*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://foreignpolicy.com/2018/01/30/is-a-court-case-in>
17. Mitrović, Marta. 2020. „Uloga države i internet intermedijatora u zaštiti prava internet korisnika“. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Fakultet političkih nauka.
18. Mitrović, Marta and Obradović, Neven. 2020. „Searching for the Public Interest on the Internet“. *Media Studies and Applied Ethics*. 1(1): 41-52.
19. Nocetti, Julien. 2015. “Contest and conquest: Russia and global internet governance”. *International Affairs*, 91(1): 111–130.
20. Olga Razumovskaya. (April 10 2015). Google Moves Some Servers to Russian Data Centers. *The Wall Street Journal*. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.wsj.com/articles/google-moves-some-servers-to-russian>
21. Palfrey, John. 2010. „Four phases of internet regulation“. *Social Research: An International Quarterly*, 77(3): 981–996.
22. Reporters Without Borders. (July 19, 2017). Russian bill is copy-and-paste of Germany's hate speech law. Последњи приступ 04. марта 2019. године <https://rsf.org/en/news/russian-bill-copy-and-paste-germanys-hate-speech-law>
23. Savelyev, Alexander. 2016. “Russia's new personal data localization regulations: A step forward or a self-imposed sanction?”. *Computer Law & Security Review*, 32(1): 128–145.
24. Telecommunications Act. 1997. Section 222. p. 55 – 56. Последњи приступ 02. марта 2019. године <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/222>
25. The Moscow Times. (July 1, 2018). Russia's 'Big Brother' Law Enters Into Force. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.themoscowtimes.com/2018/07/01/russias-big-brother-law>
26. The Usa Patriot Act. 2001. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm>
27. US Press Freedom Tracker. (April 5, 2018). Journalist Manuel Duran, arrested while covering immigration protest, could be deported by ICE. Последњи приступ 03. марта 2019. године <https://pressfreedomtracker.us/>

28. Vartanova, Elena. 2012. “The Russian media model in the context of post-Soviet dynamics”. In *Comparing media systems beyond the Western world*, eds. Daniel Hallin and Paolo Mancini, 119–142. Cambridge: Cambridge university press.
29. Wagner, Ben. 2016. *Global Free Expression-Governing the Boundaries of Internet Content*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing.